

Списък на научните трудове

на доц.д-р Милияна Каймакамова

МОНОГРАФИИ

1. Българска средновековна историопис. София 1990.

В монографията пръв път се осъществява периодизация и класификация на историко-летописното творчество на средновековна България. Прави се характеристика на факторите и условията, определили темповете и спецификата в неговото развитие.

Разкрива се значението на историческия епос на славяни и прабългари в развитието на историко-летописното творчество. Основно място се отделя на характеристиката на отделните видове исторически съчинения, които се създават в хода на развитието на българската държава и общество.

2. Власт и история в средновековна България. София 2011.

Монографията е първият цялостен опит да се проследи във времето развитието на взаимовръзката власт – история в средновековна България. Нейната същност се проявява чрез интереса на владетелите към историята и нейното участие в пропагандата на властта от една страна, и от друга – чрез развитието на историко-летописното творчество съобразно идеите, които се лансират в публичното пространство през отделните периоди на българската държава.

Анализират се подробно концепциите на онези произведения, които имат характера на „маркери“ на своето време и допринасят да се създаде по-реалистична представа за историческата култура на техните автори и читатели.

СЪСТАВИТЕЛСТВО НА СБОРНИЦИ

3. ТАНГРА. – Сборник в чест на 70-годишнината на акад. Васил Гюзелев. София 2006.
4. Miliana Kaimakamova, Maciej Salamon, Małgorzata Smorag Różycka. Byzantium, New Peoples, New Powers: The Byzantino-Slav contact Zone, from the Ninth to the Fifteenth Century, Cracow, 2007.

СТАТИИ И СТУДИИ

5. Две старобългарски летописни съчинения от XI в. – В: Исторически преглед, 1976, 5, 81-91.
6. Политическото утвърждаване на България през VII – IX в. според българската историко-летописна традиция. – В: България в света от древността до наши дни, Т.І, 1979, 311-317.

7. Les inscriptions protobulgares du VIII et IX e siècle et les annales bulgares. – Etudes Historiques, 1980, X, 115-126.
8. Старобългарската летописна традиция в “Повестъ временных лет” – В: Българско средновековие. Българо-съветски сборник в чест на годишнината на проф. И. Дуйчев, София, 1980, 212-224.
9. Хан Тервел – пълководец и политик. – В: Военно-исторически сборник, 1981, 2, 101-106.
10. Старобългарското историко-летописно творчество от средата на IX до началото на XI в. – Годишник на Софийски университет – Исторически факултет, Т. 79, 1982, 35-92.
11. Българската държавна традиция и старобългарското историко-летописно творчество (VII-XI в.). – В: България 1300. Институции и държавна традиция, 2, 1982, 317-324.
12. Неизвестно старобългарско летописно съчинение от XI в. – В: RBg, VII, 1983, 4, 52-73; в съавторство с Анисава Милтенова.
13. Българската кратка хроника в среднобългарския превод на Манасиевата хроника. 1. Текст. Превод. Коментар. - Годишник на Софийски университет – Исторически факултет, Т. 76, 1983, 123-178.
14. Българската кратка хроника в среднобългарския превод на Манасиевата хроника. 2. Извори. Датиране. - Годишник на Софийски университет – Исторически факултет, Т. 77, 1984, 19-139. Идеята за славянското единство в българското и руското летописание. – В: Българо-руски и българо-съветски връзки през вековете. Приморско, септември 1983. Част I, София 1984.
15. **“Български апокрифен летопис” и значението му за българското летописание. – В: Старобългарска литература, XV (1984) 4, 51-59.**

В статията се прави коментар на сведенията за българската история с цел разкриване на тяхната достоверност. Специално внимание се отделя на информацията, посветена на образуването на българската държава, в която анонимният автор показва определени знания за това, че славяни и българи са имали различен етнически произход.

16.Културно-просветната дейност на Кирило-Методиевите ученици в България (886-началото на X в.) – В: Исторически преглед, 10, 1985, 18-31.

Статията цели да очертае основните насоки в проучването на културно-просветната дейност на Кирило-Методиевите ученици в България. Направен е преглед на основните извори. Систематизирани са причините за превръщането на България в славянски книжовен център. Разкрити са основните страни от дейността им, благодарение на която се дава тласък в развитието на българската християнска култура.

17.The Uprising of Petar Delyan (1040-1041) in d new old bulgarian source.

In: Byzantino-bulgarica, VIII, 1986, 227-240; в съавторство с Анисава Милтенова.

Разкрива се значението на навооткритото Сказание Исаево като извор за най-масовото българско въстание срещу византийската власт през XI в. начело с Петър Делян. Тази оригинална старобългарска творба, съдържаща се в сборник № 52 (39) от манастира „Николац”, дава ценни сведения за хода на въстание в западните български земи. Показателни са топонимите, споменати в текста, а именно: Средец, Витоша, Перник, Земен, Овче поле, Скопие, Солун и др. Те дават основание да се приеме, че този апокрифен летопис е отразено потушаването на въстанието в 1041 г.

18.Живот отдаден на науката (в памет на Иван Дуйчев). – В: Векове, 6, 1986.

В статията се прави историографски преглед на изследванията видният български медиевист. Очертани са основните тематични групи, в които се обединяват трудовете на И. Дуйчев: 1. Българското средновековие; 2.Византийско-славянското средновековие; 3. Изворознание; 4. История на българите и българските земи в периода XV-XVII в.

19.Поява и същност на българското богомилство. – В: Из историята на българската народност и държава. София, 1993, 28-50.

Разгледани са най-съществените фактори и условия, довели до появата на богомилската ерес в България през царуването на Петър (927-969): противоречията сред болярството, възникнали след смъртта на цар Симеон, деморализацията на българското духовенство, обедняването на народа и нарастването на неговото недоволство. На този исторически фон са открити основните аспекти от богомилското

учение: космогония, христология и есхатология. Акцентирано е върху опита на богомилите да изградят един модел на социално-политически идеал.

20. Византийското владичество в българските земи. - В: Из историята на българската народност и държава. София, 1993, 50-63.

Систематизират се промените в положението на българите и българските земи след покоряването на Българското царство в 1018 г. от император Василий II (976-1025). Въз основа на изворите се изразява становището, че Византия не осъществява системна асимилация на българите от Византия.

21. Сведения за Куберовите българи в българското летописание. – В: Studia Protobulgarica et mediaevalia europensia. В чест на професор В. Бешевлиев. Велико Търново, 1993, 35-46.

Направен е подробен коментар на едно от известията в Българската кратка хроника, вписана в Манасиевата хроника, посветено на нападенията и трайното заселване на прабългарите на Балканския полуостров. В центъра на анализа е сведението за завладяването на „долната земя Охридска” от българите. На основата на сравнителния анализ между него данните във византийските извори за прабългарите се развива тезата, че то отразява заселването на Куберовите българи в Македония в периода 680-685 г.

22. Проф. Васил Гюзелев и проучването на Българското средновековие (По случай 60-годишнината му). – В: РВг, XX (1996), 4, 72-77.

Статията е по случай 60-годишнината на проф. В. Гюзелев. Представени са основните насоки на неговата разнородна и богата научно-изследователска дейност. Акцентирано е върху приносите, направени в проучванията, посветени на Българското средновековие.

23. Света гора в средновековната българска култура. – В: Светогорска обител Зограф, II, 1996.

Проследява се възникването и развитието на Зографския манастир като средище на българската духовна култура. Представена е политиката на покровителство на светогорските манастири от българската царска власт през XII-XIV в. Разгледана е книжовната дейност на българското монашество, пребиваващо в Света гора.

24.Началното развитие на средновековна България в изследванията на Петър Мутафчиев. – В: Исторически студии. Професор Петър Мутафчиев познат и непознат. София , 1997.

Прави се историографски анализ на очерците, посветени на славяни и прабългари, и на началния държавен живот на средновековна България в монографията на Петър Мутафчиев „Книга за българите”. Разкрива се приносите на видния български историк в проучването на участието на двата народа в процеса на първоначалното изграждане българската държава, политиката на хан Аспарух и неговите приемници от VIII в. за поддържане на вътрешнодържавния стабилитет до средата на VIII в.

25.“Именник на българските ханове” – началото на българското летописно творчество. – В: Родина, 1-2, 1997.

Осъществен е подробен исторически коментар на Именника и е разкрита неговата стойност като първа летописна творба. Анализирано е идейното съдържание на творбата, определена като ханска хроника, създадена около 70-те години на VIII в. Очертани са нейните функции в пропагандата на ханската власт.

26.Териториалните съдбини на Родопската област през Средновековието (VII – началото на XI в.) – В: Rhodopica, 1998, 1, Смолян, 107-116.

Проследена е историята на Родопската област през периода на ранносредновековна България. Основно място в анализа заемат писмените сведения от домашен и чужд произход.

27.Териториалните съдбини на Родопската област през периода на Второто българско царство (XII – XIV в.).- В: Rhodopica, 1998.

Статията е посветена на разкриване ролята и мястото на Родопската област в историята на средновековна България в периода на същинското средновековие. Специално място е отделено на политиката на българската царска власт по отношение на този граничен регион.

28.Българската хронография от края на IX – XIV в. (възникване, развитие и значение). – В: Общото и специфичното в балканските народи до края на XIXв. Сборник в чест на 70-годишнината от

рождението на проф. Василка Тъпкова – Заимова.. София, 1999, 196-217.

Изследването е първото по рода си в българската медиевистика, посветено на историята на българската хронография като приоритетен историографски жанр в царуването Симеон (893-927) и Иван Александър (1331-1371). Разкрито е нейното значение при обосноваване правото на Симеон да получи царска титла и при развиване на някои от концепциите в държавната идеология през управлението на Иван Александър. Обърнато е внимание и на културно-образователните функции на преводните византийски хроники и оригиналните български компилации.

29.Религия, църква и държава в ранносредновековна България (края на VII – началото на XI в.). – В: Духовна култура, 2-3, 2000, 10-20.

Статията има за цел да очертае органическата връзка между религия, църква и държава в ранносредновековна България. Тя е разкрита на основата на сторените в медиевистиката проучвания и някои лични авторови наблюдения в българските и византийските извори.

30.Образът на българския хан в първобългарските надписи от VIII – IX в. – В: Сборник в памет на чл. кор. Веселин Бешевлиев, София, 2000, 48-59.

Разгледан е въпроса за обобщаващия образ на българския хан в представите на своите съвременници. Анализирани са сведенията в първобългарските надписи, които разкриват неговите основни качества, превърнали го в символ на държавата, образец за подражание и своеобразно „огледало” на морала и ценностната система на българите. В тази връзка се коментира и опозицията хан – император. Разкрита е ролята на надписите като извор за укрепването на ханската власт през първата половина на IX в.

31.Историческите знания в Средновековна България. – В: Годишник на Софийски университет – Център за славяно-византийски проучвания “Ив. Дуйчев”, Т. 90(9), 2000, 153-173.

Разкриват се характера, функциите и обема на знания, съдържащи се в произведенията на българката средновековна историопис. Направена е преценка за тяхното значение като основно средство за изразяване на българската гледна точка относно ролята на България и българите в историята на Европейския югоизток през Средновековието.

32. Византийското идейно-политическо наследство и българският превод на Манасиевата хроника. – Във: Византийското културно наследство на Балканите”. Сборник доклади , септември, 6-8, Пловдив, 2001, 197-211.

Разглежда се значението на българския превод на Манасиевата хроника като извор за държавната идеология през царуването на Иван Александър (1331-1371), изкристализирала в концепцията „Търново – нов Цариград”: „Трети Рим” под влиянието на византийския ойкуменизъм. В тази връзка се проучват на по-широка основа въпросите за причините, накарали българския цар да стане поръчител на Манасиевата хроника и неговите основания за претенции към византийското идейно наследство.

33. Владетелите на Родопската област (към въпроса за политическия сепаратизъм на Балканите през Средновековието. – В: Rhodopica, 2002, 1-2, Смолян, 303-334.

В изследването е направен опит за анализиране на основните причини, довели оформянето на Родопската област като едно от главните огнища на сепаратизма на Балканите през Средновековието.

В развитие е проследена историята на всеки един от владетелите на Родопската област: Иванко, Йоан Спиридонаки, деспот Алексий Слав и Момчил. Тяхната дейност и роля са анализирани в контекста на балканската и българската действителност от края на XII-средата на XIV в.

34. Поява и развитие на историографията в България и другите европейски средновековни държави. в: Средновековна християнска Европа: Средновековна християнска Европа: Изток-Запад. Ценности, традиции, общуване. С., 2002, 544-556.

Предмет на това наше първо по рода си проучване е набелязването на част от основните фактори и условия, които имат трайно влияние върху създаването на историографията в средновековна България и другите “нови” държави, които постепенно се образуват в хода на дълбоките промени при прехода от Античността към Средновековието и последвалите го други процеси, довели до структурирането на културния облик на Европа. На основата на сравнителния анализ се достига до следните основни констатации: 1) жанровото разнообразие и обем на историческата литература са тясно свързани с конкретните социокултурни функции, които тя е натоварена да изпълнява в обществото; 2) в своето развитие средновековната българска и чуждата историческа литература са съизмерими по своите дидактически и идеологически функции.

**35. Българският превод на Манасиевата хроника и Руският хронограф
- В: Доайенът. Юбилеен сборник, посветен на 100-годишнината на
проф. Николай Михайлович Дилевски. С., 2004, 426-448.**

Изясняват се религиозно-политическите причини, обусловили разпространението на българския превод на Манасиевата хроника в Московска Русия и превръщането му в извор от първа величина за Руския хронограф, който е един от най-забележителните паметници на руската историческа мисъл и е известен в своята първа редакция от 1512 г. Важна отправна точка в изследването е засвидетелстването на българския хронографски труд в библиотеката на Волоколамският манастир, където е бил съставен и Руският хронограф. Изтъкната е ролята на исихазма и исихастите за активизиране на книжовните връзки между българи, сърби и руси през края на XIV и през XV.

**36. Византия и историческата култура на българите през XI-XII в. – В:
Исторически преглед, 2003, 5-6, 3-19.**

Анализира се историческата култура на българите през периода на византийската власт в България през XI-XII в., намерила израз в създаването на значителен брой апокрифни летопис през втората половина на XI в. Съдържанието им разкрива нейните характерни черти, свеждащи се до историческото съзнание, светогледът на историците и книжовния фонд, използван от тях при написването на своите съчинения. Въз основа на сведенията в творбите се преосмисля отношението на Византия към българската държавна и културна традиция. Стига се до извода, че идеологическата програма на Империята, провеждана чрез Охридската архиепископия, е била насочена не към унищожаване на етнополитическото съзнание на българите, а към преодоляване на антагонизма между тях и гърците на основата на общото им православно съзнание в хода на борбата с богомилската ерес, подкопаваща из основи устоите държавната власт.

**37. Историографската стойност на Български апокрифен летопис – В:
Сборник в чест на 60-годишнината на проф. Георги Бакалов Civitas
Divino-Humana В чест на 60-годишнината на професор Георги
Бакалов. С., 2004, 417-441.**

Прави се подробен анализ на Български апокрифен летопис като исторически труд. За целта се разкриват функциите на въведението и историографските похвати, използвани от анонимния книжовник при развиване на своята концепция за провиденциалната мисия на Българското царство в изложението на летописа. Разкрива се влиянието на библейския модел върху автора. Направена е характеристика на качествата на българските царе станали олицетворение на българската държава.

38. За Людмила Горина и нейната нова книга. – Предговор към книгата на Л. Горина. Болгарский хронограф и его судьба на Руси. София, 2005, 9-25.

Статията очертава основните насоки в изследванията на Л. Горина, посветени на българката средновековна история. Централно място в историографския анализ заема новоизлязлата монография на авторката върху Болгарския хронограф, съставен през царуването на Симеон I Велики в 20-те години на X в.

39. Цар Калоян в българската историческа памет от XIII-XIV в. – Във : Одринската битка от 1205 г. Състав. В. Гюзелев, С., 2005, 63-74.

Предмет на анализ са данните за дейността на цар Калоян в историко-летописните и агиографски съчинения от XIII-XIV в. Въз основа на информацията, която те съдържат се осветляват някои по-слабо проучени въпроси относно: необходимостта не само да се припомня, но също да се забравя или премълчава миналото, подбора на фактите, извършван от авторите, въз основа на които се създава траен спомен за цар Калоян в колективната историческа памет.

40. Академик Васил Гюзелев – Изследователят на Българското и Европейското средновековие. Предговор към сборник Тангра в чест на 70-годишнината на акад. Васил Гюзелев. София, 2006, 13-21.

Представя се цялостно творчеството на именития български учен, което се характеризира с широк хронологически и тематичен обхват. Изтъква се, че историята на средновековна България и нейните взаимоотношения с Византия и средновековна Европа остават, обаче, остават постоянен център в него. Научната продукция на В. Гюзелев се определя като ярко явление в съвременната българска историческа наука, съчетаващо приемствеността и новаторския дух.

41. Образуване на българската държава в българската средновековна историопис. – В: Тангра. Сборник в чест на 70-годишнината на акад. Васил Гюзелев, София, 2006, 59-87.

Направен е опит за по-цялостно анализиране на концепциите за образуването българската държава, развити в *Именник на Българските ханове* (VIII в.), *Българския хронограф* (около 20-те години на X в.), *Български апокрифен летопис* (XI в.) и *Българската кратка хроника* в среднобългарския превод на Манасиевата хроника (XIV в.). Проследена е еволюцията в представата за създаването на средновековна България, обусловена от нейното развитие като държавно-политическа структура и фактор в историята на Югоизточна Европа.

42.Идеята „Търново-нов Цариград” - Трети Рим в българския превод на Манасиевата хроника. – Във: Учител на учителите. Юбилеен сборник в чест на професор Йордан Шопов. София, 2006, 169-180.

В изследването се доразвива на по-широка основа значението на българския превод на универсална хроника на византийския автор Константин Манасий (XII в.) като извор за идеологията на българското самодържавие през царуването на Иван Александър (1331-1371), изкристализирала в концепцията :”Търново – нов Цариград”: „Трети Рим”. Проследява се процесът, свързан с трансформиране на византийския образец в български хронографски труд, за да се аргументира исторически въпросната имперска идея. Специално внимание е отделено на участието на Българската кратка хроника, посветена на най-значимите събития от историята на Българското царство до началото на XI в., а така също и на Синодалния и Ватиканския препис в този процес. На тази основа се стига до извода, че насоките в развитието на историографията много често е зависило от предпочитанията на поръчителите.

43.VIVAT ACADEMIA, VIVANT PROFESSORES! – В: Преломни времена. – Сборник в чест на 65-годишнината на проф. Любомир Огнянов. София 2006.

Прави се цялостно представяне на проф. Любомир Огнянов като университетски учен и преподавател. Отразен е неговият богат опит като научен ръководител на магистри и особено на докторанти, посочени са неговите най-значими научни приноси, направени в областта на съвременната българска история.

44.Turnovo – New Constantinople: The Third Rome in the Fourteenth-Century Bulgarian Translation of Constantine Manasses`Synopsis Chroniken. – In: The Medieval Chronicle 4, Edited by Erik Kooper. Amsterdam- New York, NY 2006, 91-104.

Представява английска версия на статията под № 42.

45.Изтъкнат български историк медиевист (Академик Васил Гюзелев в оценката на своите учители, колеги и ученици). – В: Понеделник (Списание за теория, политика и култура), X, 1-2, София, 2007, 65-72.

Статията е в чест на 70-годишнината на изтъкнатият български учен. В нея се разширява историографската характеристика на обемното и многообразно научно творчество на акад. В. Гюзелев. Той е автор на 52 книги (монографии,

издания на извори и учебници) и на 250 студии и статии, публикувани от авторитетни издателства, в периодични научни издания и сборници у нас и в чужбина. Посочени са ръководните принципи и методи в неговата изследователска дейност. Сред тях първенстващо място заема издирването, разчитането и публикуването на нови исторически извори, съчетаването на анализа със синтеза, строгостта на научната критика и проявата на интуитивност и новаторство в търсене на историческата истина. Проследени са оценките на неговата дейност и научно творчество от страна негови, колеги и възпитаници.

46. Средновековна България в изследванията на д-р. Джонатан Шепард. – Предговор към книгата на Дж. Шепард. Непokoйни съседи. Българо-византийска конфронтация, обмен и съжителство през средните векове. София, 2007, 7-11.

Статията има уводен характер към сборника на автора, включващ негови студии и статии, посветени на многоликите и съдържащи силен вътрешен заряд отношения между България и Византия през Средновековието. Изтъкнатият британски византинист д-р Джонатан Шепард, е продължител на една солидна научна традиция в чуждата медиевистика, тясно свързана с проучването на българското средновековно минало. Бидейки важна съставна част от цялостното творчество на д-р Джонатан Шепард, те създават ясна представа за неговата високата ерудиция и квалификация като изследовател на византийската и европейската средновековна история.

47. Родопската област в историята на ранносредновековна България (края на VIII-началото на XI в.). В: Rhodopica, 1-2, 2007.

Изследването се базира на данните, които се съдържат в първобългарските надписи, византийският актов и наративен материал, данните на археологията, сфрагистиката и нумизматиката. Разгледан е въпросът за укрепителната и пътна система на Родопската област и за нейното функциониране като административна и църковна структура в на Римската империя, Византия и Българското ханство-царство. Проследена е политиката на българските владетели, свързана с присъединяването на Родопите към Средновековна България и нейното значение за превръщането на областта във важна опора за българската държавна независимост.

48. Академик Васил Гюзелев- изследовател на Българското и Европейското средновековие. В: Rhodopica, 1-2, 2007.

Представява обогатена с някои нови историографски факти версия на статията под № 40 списъка.

49. Идеология, история и историческо съзнание в средновековна България. Във: Университетски четения и изследвания по българска история. IV международен семинар. Смолян, 11-13 май, 2006 г. С., 2008 г.

Проследява се в хронологическа последователност възникването и развитието на историческото съзнание в процеса на формирането на държавната идеология в средновековна България.

50. Византия и развитие българской средновековой историографии XI-XII в. – В: Byzantium, New Peoples, New Powers: The Byzantino-Slav contact Zone, from the Ninth to the Fifteenth Century. Edited by Miliana Kaimakamova. Maciej Salamon и Malgorzata Smorag Różycka, Cracow, 2007.

В статията се анализират накратко основните признаци на апокрифните летописи. Разширява се представата за тяхната стойност като произведения на народната историческа мисъл, създадени през периода на византийската власт в българските земи (XI-XII в.).

51. Приписката за „безбожните варвари” във Ватиканския препис на Манасиевата хроника и борбата на цар Иван Александър (1331-1371) срещу турското завладяване на България. - В: Етнически и културни пространства на Балканите. Част 1. Миналото-исторически ракурси. Сборник в чест на проф. Цветана Георгиева. С., 2008 г., 77-96.

Прави се подробен коментар на една от приписките към Ватиканския препис на Манасиевата хроника с цел да се разкрие нейното значение като извор за началото на самостоятелната борба на цар Иван Александър срещу турската заплаха. На основата на сравнителния анализ между нейното съдържание и това на някои чужди, главно византийски извори, приписката се датира в 1361. Приведена в съответствие с останалите извори за хода на османските нашествия и с данните от

самия Ватикански препис тя се явява непосредствен отзвук от походите на султан Мурад срещу българската държава. Датирването ѝ в 1361 г. е един допълнителен аргумент в полза на предатирането на ръкописа също в това време.

52. История и традиционна култура (по данни на апокрифните летописи от XI-XIII в.). В: В света на човека. Юбилеен сборник в чест на проф. Иваничка Георгиева. С., 2008, 505-526.

Коментиран е значителен фактологичен материал, който спомага за преодоляване на трайно наложилото се в нашата историография схващане, че по време на византийското владичество българите са в културен упадък и че през първото столетие на възобновената българска държава са в състояние на „книжовна летаргия”. Анализираме е взаимовръзката между историята и културата на българския народ през Средновековието. Тя се проследява двупосочно като се очертават: 1) значението на ранносредновековната българска история за развитието и обогатяването на народната култура; 2) функциите и ролята на историята като знание за собственото минало и това на другите народи в духовния живот на обикновените българи. Като примерен случай е избран периодът XI-XIII в., защото именно тогава особено силно се откроява народния пласт в българската средновековна култура, намирайки едно от своите най-ярки проявления в създаденият значителен брой апокрифни летописи.

53. Политика и история: интересът на цар Симеон (893-927) и цар Иван Александър (1331-1371) към световната история. – В: История в преход. Сборник в чест на 60-годишнината на проф. д.и.н. Драгомир Драганов, С., 2008, 43-69. 56.

В студията се разглежда значението на историческата пропаганда в политиката на двамата български владетели. Анализира се взаимовръзката между политика и история, нейното влияние върху възникването на един или друг жанр в българската средновековна историопис. Подробно е представено средновековното виждане за световната история и функциите на универсалните хроники. Констатира се на основата на данните в изворите, че съперничеството между България и Византия стимулира развитието на хронографията като самостоятелен вид в състава на българската средновековна историопис

54. Укрепването на ханската власт през първата половина IX в. и централизацията на българската държава според прабългарските надписи (Архивът на Българското ханство). – При историческите корени . 70 години Андрей Печилков. Смолян, 2008 г., 90-98.

Анализират се данните в първобългарските надписи на гръцки език, насочващи към основните прояви на процеса, свързан с укрепването на ханската власт. Специално внимание е обърнато на данните в Хамбарлийския хадпис, надписите за въоръжението от времето на хан Омуртаг (815-831), Маламировата летопис и надписа на хан Пресиан (836-852) от Филипи, които отразяват отделни аспекти от централизацията на Българското ханство през първата половина на IX в.

55. Byzance et la culture historique des Bulgares aux XIe–XIIe siècles. – BYZANTIO KAI BOYΛΓAPOI (1018-1185). ΑΘΗΝΑ, 2008, 123-140.

Представява френската версия на статията „Византия и историческата култура на българите през XI-XII в.“, № 36 в настоящият списък.

56. Пандеховото пророческо сказание от XIII в. и зараждане на идеята „Търново – нов Цариград“: Трети Рим”. – В: „ БЪЛГАРИЯ, ЗЕМЯ НА БЛАЖЕНИ...” IN MEMORIAM PROFESSORIS IORDANI ANDREEVI. Международна конференция в памет на проф. д.и.н. ЙОРДАН АНДРЕЕВ. Велико Търново, 29-31 октомври, 320-355.

В изследването са прави подробен исторически коментар на Сказанието, който включва, от една страна характерните особености на съдържанието му, насоките, постиженията и слабостите в неговото изследване, а от друга фактологическите и идейни сходства между творбата на Пандех, и коекзистентните ѝ произведения в Драголювия сборници хрониката на Константин Манасий. На тази основа се установява използването на теорията за “translatio imperii” от българския книжовник, при развиване на имперската идея на българска почва, изкристализирала в пророчеството за „българина“. В тази връзка е анализиран подходът, използван от автора при обосноваването концепцията „Търново – нов Цариград“: „Трети Рим“. Дава се тълкувание на различните народи, градове и царства (библейски и съвременни нему). Много съществена част от коментара е направеният подробен преглед на най-важните прояви в политиката на първите трима Асеновци и най-вече на цар Калоян, разкриващи техните претенции за византийското наследство в борба с Латинската империя. На този исторически фон се разкрива значението на Пандеховото пророческо сказание като произведение, чиято поява бележи началният етап от процеса, свързан с формирането на политическата идея „Търново-нов Цариград“ – „трети“ Рим, започнал в началото на XIII в., а Българският превод на Манасиевата хроника – нейното същинско развитие в XIV в.

57. Власт и история в България в края на XII и през XIII в. – ЗРВИ 47, 2010, 215-244.

В развитие се проследяват историческите аспекти на владетелската пропаганда в хода на възобновяването и формирането на Българското царство от Асеневци в периода от края на XII и през първата половина на XIII в. В основата на коментара са използвани данните в различни български и чужди извори. Стига се до извода, че интересът на царете от Асеневската династия към историята се определял не толкова от тяхната любознателност, колкото от необходимостта миналото да се постави в служба на политическото настояще.

Във втората част на изследването се прави характеристика на историческата литература, създадена през посочения период. Коментират се историко-апокалитичните съчинения: *Солунска легенда*, *От светите [книги] видение на пророк Даниил*, *Видение пророк Исая за последните времена*, *Пандехово пророческо сказание*, включени в състава на сръбския сборник на поп Василий Драгол, новите редакции на *Сказание за Сивила* и на *Разумник-указ*. Въз основа на него те се свързват със зараждането на идеята „Търново-нов Цариград” – „трети Рим” в българската историческа литература през XIII в. Ред твх носещо е значението на Пандехово пророческо сказание, което е съставено в контекста на теорията за “*translatio imperii*”.

58. Lemma “Bulgarian Anonymous Chronicle” – In: Encyclopedia of the Medieval Chronicle. Grnrral Editor G. Dunphy, Brill, Leiden and Boston 2010, 222.

Лемата включва време, място и автор на хрониката. Посочени са основните моменти в нейното съдържание, както и изворите, използвани при съставянето ѝ.

59. Lemma “Bulgarian Apocryphal Chronicle” – In: Encyclopedia of the Medieval Chronicle. General Editor G. Dunphy. Brill, Leiden, Boston 2010, 222-223.

В Лемата накратко се представя времето, автора и езика на *Български анонимна хроника*.

60. Lemma “Bulgarian Chronograph” – In: Encyclopedia of the Medieval Chronicle. General Editor G. Dunphy, Brill, Leiden and Boston 2010, 223-224.

Посочена е ролята на цар Симеон I Велики като поръчител на хронографа и съхранените от него части в руски сборници от XV, XVI и XVII в. Разглежда се въпроса за изворите, използвани при съставянето му. Представени са аргументите в подкрепа на неговото съществуване.

61.Lemma “Bulgarian Short Chronicle” – In: Encyclopedia of the Medieval Chronicle. General Dunphy, Brill, Leiden and Boston 2010, 224.

Представени са основните характеристики на хрониката, съставен около 1361 г. и допълваща текста на среднобългарският превод Манаиевата хроника със събития от историята на Българското царство до началото на XI в.

62.Lemma “Chronicle of the Priest of Duklja – In: Encyclopedia of the Medieval Chronicle. General Editor G. Dunphy, Brill, Leiden and Boston 2010, 398-399.

Прави се преглед на съдържанието на творбата, написана на латински и посветена на миналото на Далмация и прилежащите ѝ области от V до средата на XII в. Посочена са двата съществени дискуссионни въпроса за времето на създаване на хрониката и нейния произход.

63.Lemma “Imennik na bălgarskite chanove” – In: Encyclopedia of the Medieval Chronicle. General Editor G. Dunphy, Brill, Leiden and Boston 2010, 871.

Накратко се представят характерните черти на *Именника* като ханска хроника, съставена през VIII в.(765-767 г.) от неизвестен дворцов летописец, и записана на гръцки език върху каменна колона. Акцентът е поставен върху концепцията за тясната връзка между владетеля и държавата. Посочени е и ръкописната традиция на творбата.

64.Lemma “Konstantin of Preslav” – In: Encyclopedia of the Medieval Chronicle. General Editor G. Dunphy, Brill, Leiden and Boston, 2010, 974.

Представя се Константин Преславски като автор на кратката универсална хроника със заглавие: *Историкии за Бога, съдържащи накратко годините от Адам до пришествието Христово и пак от Христос до сегашния 12- индикт* [„Историкии“], съставена в 894 г. Посочени са византийските извори, на които се базира, а именно: *Пасхална хроника*, *Кратка хронография* на патриарх Никифор в разширената ѝ

редакция и *Кратка хронография* на Епифаний от 854 г. Отбелязана е употребата на българското летоброене, както и допълнителните автори допълнения, липсващи в първоизточниците. Едно от тях посочва датата и месецът на убийството на император Никифор I Геник от българите - 27 юни, (811 г.). Предполага се, че е имало и други сведения, отразяващи важни събития, свързани с християнизацията на българите.

65.Lemma “Letopisec vkratce” – In: Encyclopedia of the Medieval Chronicle. General Editor G. Dunphy, Brill, Leiden and Boston 2010, 1019.

Представя се кратката универсална хроника, съставена в началото на X в. във Велики Преслав, чието пълно заглавие е *Кратък летописец от Август дори и до Константин и Зоя, царе гръцки*. Неговият основен извор е *Кратка хронография на патриарх Никифор*, която започва с Адам и достига до времето на автора - 828 г. Анализът между оригинал и превод показва, че е извършена определена редакторска дейност и са привлечени и други извори от страна на българския хронист. Следите от нея се откриват в заглавието на българската хроника, което липсва в гръцкия текст и е дело на нейния автор.

66.Lemma “Paleja” – In; Encyclopedia of the Medieval Chronicle. General Editor G. Dunphy, Brill, Leiden and Boston 2010, 1181-1183.

Посочени са характерните черти на Тълковната палея като самостоятелен труд, посветен на свещената история и създаден от анонимен книжовник от Преславската школа. Той е разполагал с различни славянски източници (преводни и оригинални, библейски и небиблейски). Обръща се внимание на лингвистичните архаизми, българизмите, следите от глаголическо писмо, отсъствието на староруски автори в изложението, които са в полза на становището, че палейният сборник е бил съставен в България през втората четвърт на X в.

67.Световната история в пропагандната политика на цар Симеон (893-927) и развитието на българската хронография. – In: Bulgaria Mediaevalis. V. 1, 2010, 59-93.

Представя се подробно приноса на цар Симеон за ранното утвърждаване на хронографията в състава на българската средновековна историопис, В тази връзка е очертан кръга от преводни и оригинални произведения на българската хронография, който показва приоритетното място на този жанр по отношение на останалите групи исторически съчинения през „Златният век” на цар Симеон. Взето е под внимание и средновековното виждане за световната история и е направена кратка характеристика на универсалната хроника като историческо четиво. Разгледани са данните в изворите

за поръчителството на универсални хроники и ползването на световната история от цар Симеон в подкрепа на своята власт. Ранното изграждане на България като царство и превръщането на самодържавието в сърцевина на българския държавно-политически модел, в съперничеството и конфронтацията с Византия, която оспорвала царската власт на Симеон I Велики, се явяват основни причини за превръщането на световната история в съществена част от неговата пропагандна политика и за ранното утвърждаване на хронографията в състава на българската историопис.

68. България – историческа памет и национална идентичност. София 2010, Проект.

В албума, който е един от продуктите на проекта, финансиран от фонд Научни изследвания към МОН, са включени част от най-значимите паметници и обекти, свързани с историята на средновековна България, имащи основна роля и значение за съхраняването на българската историческа памет и национална идентичност в ново и най-ново време. Това са: Мадарският конник, Голямата базилика при Плиска, църквата „Св. Димитър“ във Велико Търново, средновековната крепост Царевец, скалните манастири и църкви край Иваново, крепостта Баба Вида и Асеновата крепост. Тяхното представяне отразява авторовото участие, ръководен от акад. Георги Марков.

69. Значението на *Български апокрифен летопис* (XI в.) като извор за ранносредновековната българска култура – Юбилеен сборник в чест на доц. Стефка Ангелова. София 2011.

Разширява се и се задълбочава представата за *Български апокрифен летопис* като извор за зараждането и развитието на дворцовата култура, народната култура и църковно-манастирската култура, представляващи трите нива, в които се развива и проявява ранносредновековната българска култура. Въз основа на анализа на данните за родословието, годините на царуване и делата на владетелите се разкрива органическата връзка между дворцовата култура и владетелската институция, както и зависимостта между нея и личността на конкретния. Следите от историческия епос на българи и славяни в текста насочват към отделни страни от българската народна култура. Създаването на творбата в някой от манастирите в край Средец или Велбъжд (дн. гр. Кюстендил) се оценява като проява на българската църковно-манастирската култура.

РЕЦЕНЗИИ И ОТЗИВИ

70. В. Гюзелев. Училища, скриптории, библиотеки и знания в България (XIII-XIV в.). – В: ВНР, 1987,2.; Същото – В: Старобългарска литература, 21, 1987.

71. П. Ангелов. Българска средновековна дипломация. София, 1988. – В: РВг, 1989, 2.
72. Нов труд върху духовното развитие на средновековна България (края на XII-началото на XV в.) – В: РВг, XVIII(1994), 3, 93-98; Vassil Gjuzelev. Bulgarien zwischen Orient und Okzident. Die Grundlagen seiner geistigen Kultur vom 13. bis zum 15 Jahrhundert. Böhlau Verlag. Wien, Köln, Weimar, 1993.
73. Ново изследване върху византийската и старобългарската християнска култура: Василка Тъпкова – Заимова, Анисава Милтенова. Историко-апокалиптичната книжнина във Византия и България., София, 1996. – В: РВг, XXI (1997), 4.
74. Западното Черноморие, Средиземноморието и Несебър през Античността и Средновековието в светлината на най-новите проучвания: BULGARIA PONTICA MEDII Aevi (VI – VII), 2008. В чест на 70-годишнината академик Васил Гюзелев. В: Известия на музеите на югоизточна България, XXIV, Сливен, 2009, 326-329.

УЧЕБНИ ПОМАГАЛА

75. История на България. План тезиси за кандидат-студенти, София 1993 (в съавторски колектив с Димитър Цанев, Петър Ангелов, Стайко Трифонов);
76. История на България за кандидатстуденти и зрелостници. София, 1999, в съавт. с доц. Пламен Митев, проф. М. Лалков, проф. Л. Огнянов;
77. История на България. Разширени планове за конкурсен изпит (в съавторство), София, 2000.
78. История на България (за кандидатстуденти и зрелостници). С., 2002, (допълнено издание) в съавт. с доц. Пламен Митев, проф. М. Лалков, проф. Л. Огнянов.

- 79.История на България. Разширени планове и тестове за кандидат-студенти и зрелостници. С., 2008 . Съавт. Проф. Л. Огнянов, доц. Пл. Митев.
- 80.Въпроси и задачи за матура по История и цивилизация. С., 2009 в съавт. с гл. ас. Ваня Рачева, проф. Л. Огнянов, доц. М. Груев.

НАУЧНО-ПОПУЛЯРНИ СТАТИИ

- 81.Огнище на славянската книжовност, просвета и култура. – В сп. “Жената днес”, 1980, 5-8.
- 82.Паметни страници от историята на средновековна България. – В: Комитет на движението на българските жени, Бюлетин, 8, 1985;
- 83.Куберовите българи в Македония. – В: сп. Македония, 4, ноември, 1993.
- 84.Славянските нападения срещу Солун. – В: сп. Македония, 1, януари, 1994.
- 85.Славният цар Калоян. – В: сп. Зари, 1, 1994.
- 86.Покръстването. – В: сп. Зари, 1, 1995.